

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutus

2025

Tiia Kaikkonen

Kyllä kirjan tarina kantaa, uskalletaan antaa sille tilaa!

– Lasten ja nuorten kirjavinkkaus
kirjastoammattilaisten näkökulmasta

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutus

2025 | 32 sivua

Tiia Kaikkonen

Kyllä kirjan tarina kantaa, uskalletaan antaa sille tilaa!

- Lasten ja nuorten kirjavinkkaus kirjastoammattilaisten näkökulmasta

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa kirjastoammattilaisten tapoja suunnitella ja toteuttaa lasten ja nuorten kirjavinkkauksia. Haluttiin myös tietää ovatko vinkkaajat saaneet tehtävänsä koulutusta ja olisiko sille heidän mielestään tarvetta.

Aineisto kerättiin Webropol-ohjelmalla toteutetulla kyselyllä, joka lähetettiin sähköpostitse lähes kaikkiin Suomen yleisiin kirjastoihin. Kyselyyn vastauksia saatiin kaikkiaan 286 kirjastoammattilaiselta.

Kyselyn vastauksista saatiin kattava kuva, kuinka vinkkaajat suunnittelevat ja valmistautuvat vinkkauksiinsa. Vastauksista käy ilmi, että vinkkausten tekeminen on ympärivuotista työtä, joka kattaa kaiken vinkkauskirjallisuuden lukemisesta materiaalien valmisteluun ja itse vinkkaustuokioiden pitämiseen. Tämä kaikki tehdään muun kirjastotyön ohessa ja usein myös vapaa-ajalla.

Tätä opinnäytetyötä voidaan käyttää yksittäisten kirjavinkkausten ideoimiseen mutta myös kirjavinkkaustyön kehittämiseen laajemmassa mittakaavassa. Vinkkaajilla on hyviä ideoita yhteistyöhön muiden vinkkaajien kanssa sekä halua kehittää vinkkausta eteenpäin.

Asiasanat: kirjavinkkaus, lukemaan innostaminen, lukemisen edistäminen

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Lukemaan innostaminen	6
2.1 Lukutaito ja sen merkitys	6
2.2 Hankkeita lukemisen edistämiseen	8
2.3 Valtakunnallinen erityistehtävä	10
3 Kirjavinkkaus lukemaan innostamisen keinona	12
3.1 Kirjavinkkaus	12
3.2 Vinkkausta erilaisin tyylein	13
4 Kyselyn toteutus	17
5 Kirjavinkkaus vinkkaajien näkökulmasta	19
5.1 Vinkattavan aineiston lukeminen	19
5.2 Muistiinpanot ja oheismateriaalit	21
5.3 Kouluyhteistyö ja aineiston hankinta	22
5.4 Viime hetken valmistelut	23
5.5 Vinkkauksen toteutus	23
5.6 Koulutus ja uudet ideat	25
5.7 Ajatuksia vinkkaustyön kehittämisestä	27
6 Yhteenveto ja pohdinta	29
Lähteet	31

Kuviot

Kuvio 1. Kirjojen määrän vaikutus lukutaitoon.	7
Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden kirjastojen sijainnit.	18
Kuvio 3. Saako vinkkaajat lukea vinkkauskirjoja työajalla.	20
Kuvio 4. Mihin vinkkauskategoriaan vastanneiden vinkkaukset kuuluvat.	24

Kuvio 5. Ovatko vinkkaajat saaneet koulutusta vinkkaukseen.	26
Kuvio 6. Tarvitsevatko vinkkaajat lisää koulutusta.	26
Kuvio 7. Mistä vinkkaajat saavat uusia ideoita.	27

1 Johdanto

Lukemaan innostaminen on yksi yleisten kirjastojen tämän päivän tärkeimmistä ja ehkä myös haastavimmista tehtävistä. Lasten ja nuorten lukeminen on vähentynyt huomattavasti ja samalla myös lukutaito on heikentynyt. Kuinka saadaan lapset ja nuoret tarttumaan kirjaan puhelinten ja pelien sijaan?

Tässä opinnäytetyössä perehdytään siihen, mitä lukemaan innostaminen oikein on. Erityisesti kiinnitetään huomiota kirjavinkkauseen, joka on yksi yleisimmistä lukemaan innostamisen muodoista. Kirjavinkkausta voi tehdä kuka vain, miten vain ja missä vain, mutta tässä opinnäytetyössä keskitytään kirjastoammattilaisiin ja heidän tapaansa toteuttaa vinkkauksia. Tavoitteena on saada kokonaiskuva kirjavinkkauksesta työtehtävänä ja miten eri tavoin sitä voidaan toteuttaa.

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi on valittu kysely. Kysely lähetetään sähköpostitse Suomen yleisiin kirjastoihin ja kohdennetaan erityisesti lasten ja nuorten kirjavinkkausta tekeville kirjaston työntekijöille. Kyselyssä keskitytään pääasiassa vinkkausten suunnitteluun ja erilaisiin toteutustapoihin. Kyselyllä halutaan selvittää käytetäänkö vinkkauksissa erilaisia tyylejä vai tehdäänkö pääosin vain perinteistä kirjojen esittelyä. Kyselyllä halutaan myös kartoittaa vinkkareille tarjottavaa koulutusta vai onko sille vinkkaajien mielestä edes tarvetta.

Aihe valikoitui omasta mielenkiinnosta vinkkausta kohtaan. Myös pitkään lasten kanssa koulumaailmassa työskentely, vaikutti aiheen rajautumiseen juuri lasten ja nuorten kirjavinkkaukseen. Koulumaailmassa on saanut huomata lukutaidon heikentymisen ja lukemisen vähentymisen, joiden parantamiseen pyritään myös koulun puolella kehittämään innostavia uusia toimintatapoja.

Opinnäytetyöstä vinkkaajat voivat saada uusia ideoita ja ajatuksia omiin vinkkauksiinsa. Muiden kokeilemat ja hyviksi havaitsemat tavat ovat hyvä ideapankki jaettavaksi myös muille. Jokainen vinkkaaja tekee toki työtään omalla tavallaan ja persoonallaan, mutta aina uudet ideat ovat tervetulleita.

2 Lukemaan innostaminen

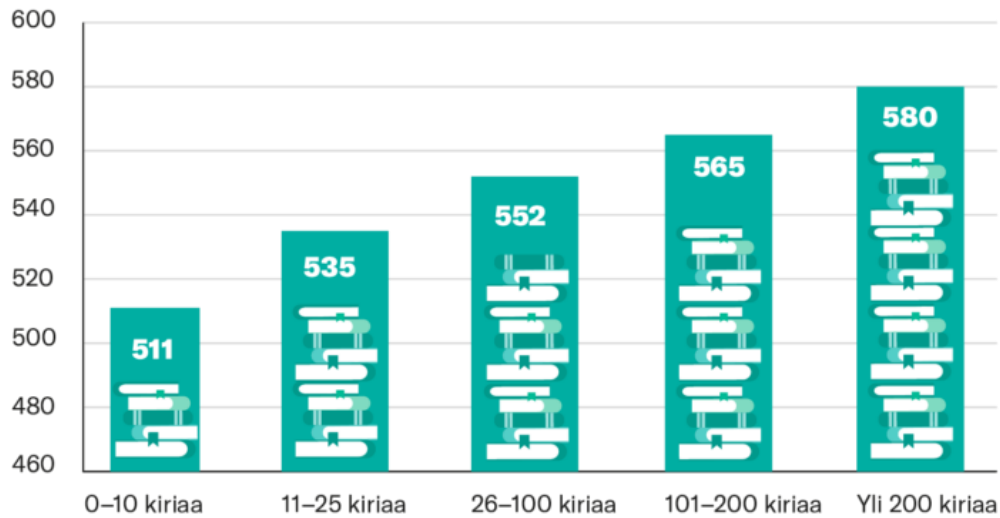
Tässä luvussa perehdytään tarkemmin käsitteeseen lukemaan innostaminen. Joissain yhteyksissä puhutaan myös lukemisen edistämisestä. Mitä lukemaan innostamisella tarkoitetaan ja miten lasten ja nuorten lukemista voitaisiin tukea. Luvussa esitellään myös muutamia yleisten kirjastojen järjestämiä lukemaan innostamisen hankkeita eri puolelta Suomea.

Lukemaan innostaminen ja lukemisen edistäminen on yksi yleisten kirjastojen tehtävistä ja se on mainittuna myös kirjastoja koskevassa laissa Laki yleisistä kirjastoista (2016). Lakiin on kirjattu yleisen kirjaston tehtävät ja yhtenä näistä tehtävistä on edistää lukemista ja kirjallisuutta.

2.1 Lukutaito ja sen merkitys

Lasten ja nuorten lukutaito on heikentynyt ja sen lasku on havaittu nuorten osalta yhdeksäsluokkalaisille tehtävässä PISA-tutkimuksessa sekä neljäsluokkaisten PIRLS-tutkimuksessa. Tutkimusten mukaan lukutaito on laskenut koko maanlaajuisesti, eri sosioekonomisesta ryhmästä ja sukupuolesta riippumatta. Lukutaidon kehittymistä tukee yhtenä osana lasten ja nuorten vanhempien lukeminen ja lukuharrastuksen näkyminen kotona. Tutkimusten mukaan lasten lukuintoa lisää myös omien kirjojen omistaminen. Näiden myötä lasten luottamus omaan lukutaitoon ja yleisesti kiinnostus lukemiseen lisääntyy. Kotona olevien kirjojen määrä onkin todettu olevan lähes suoraan verrannollinen tutkimuksissa lukutaitoa mittaaviin pistemääriin (Kuvio 1). (Lukukeskus 2024.)

Kotona olevien kirjojen määrän ja lukutaitopistemäärän yhteys Suomessa 2021

Kuvio 1. Kirjojen määrän vaikutus lukutaitoon (Lukukeskus 2024).

Miksi lapsia ja nuoria pitäisi saada lukemaan? Hyötyjä on todistetusti monia, kun lapset lukevat tai heille luetaan. Kirjojen myötä sanavarasto ja tiedon määrä kasvaa, keskittymis- ja empatiakyky kehittyy ja lukeminen kehittää kielitajua ja tekee sen rakenteista tutumpia. Laaksosen (2020) mielestä koskaan ei ole liian myöhäistä innostua lukemisesta. Lapsi voi kasvaa lukijaksi jo vauvana kuvakirjojen myötä tai lukemisen into löytyy myöhemmällä iällä, milloin vain. Lukemisen innokkuus lapsena ei kuitenkaan takaa sitä, että lukuinto säilyisi myöhemmissäkin ikävaiheissa. (Laaksonen 2020, 108.)

Kirjan valinta on yksi tärkeimmistä asioista lukemaan innostamisessa. Kaikki lapset ja nuoret eivät ole kiinnostuneita samoista asioista ja lasten- ja nuortenkirjallisuudesta löytyy monipuolisia vaihtoehtoja kaikenikäisille. Saman ikäryhmän edustajat voivat olla hyvin eri tasoisia lukijoita, joten yksi ja sama kirja ei sovi kaikille. Jokainen lapsi ja nuori on kuitenkin kiinnostunut jostain, joten kirjoja kannattaa miettiä kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Eri aihealueista löytyy monen tasoisia kirjoja, helpoista runsaasti kuvitetuista enemmän tekstiä

sisältäviin. Mieluinen kirja edesauttaa lapsen innokkuutta lukemiseen. (Laaksonen 2020, 118.)

2.2 Hankkeita lukemisen edistämiseen

Kirjastot tekevät jatkuvaa työtä lasten ja nuorten lukemisen innostamisen ja edistämisen parissa. Pienempiä lukuhaasteita, näyttelyitä ja sosiaalisen median julkaisuja tehdään kirjastoissa viikoittain ja uusia kehitellään koko ajan. Laajempia lukemaan innostamisen kampanjoita kehitellään erilaisten hankkeiden avulla. Anneli Ketosen toimittamaan kirjaan Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021 on koottu erilaisia lukemisen edistämisen hankkeita eri ikäisille ja ympäri Suomen. (Ketonen & Heikkilä 2021, 3.) Teos on haluttu tehdä, koska on herännyt huoli suomalaisten lukutaidon heikentymisestä. Tämä ongelma on ratkaistavissa, mutta vaatii monien tahojen yhteistyötä, eikä kirjastot pysty sitä yksin ratkaisemaan. Kirjastot tarvitsevat hankkeiden toteutuksissa hyviä yhteistyökumppaneita ja verkostoja. Toteutettujen hankkeiden toimintatapoja ja menetelmiä muutkin kirjastot voivat hyödyntää ja muokata omiin tarkoituksiin sopiviksi. Näin ideat jalostuvat ja paranevat niiden kiertäessä kirjastoilta ja toteuttajilta toiselle. (Kontiainen & Ahlroth 2021, 4.)

Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirjassa (2021) esitellään yleisissä kirjastoissa toteutettuja hankkeita eri ikäisten lasten ja nuorten lukuinnostuksen herättämiseen. Hankkeita on toteutettu jo ihan vauva- ja taaperoikäisille ja niiden yhteistyökumppaneina ovat luontevasti olleet neuvolat ja varhaiskasvatuksen toimijat. Useat hankkeet ovat myös kohdistuneet lapsiperheisiin ja niiden tukemiseen lukemisen lisäämisessä.

Kirjastojen ja koulujen yhteistyö on vakiinnuttanut paikkansa ja tähän työhön suunnataankin useita hankkeita vuosittain. Inarissa toteutetun Lukeminen harrastukseksi -hankkeen yhtenä sisältönä oli kirjavinkkaus yhdessä vinkkaajan ja opettajan toteuttamana projektina. Vinkkaaja toi oppilaiden saataville sopivaa aineistoa, joka oli aiheiltaan opettajan antamien tehtävien mukaista ja helpotti

näin ollen oppilaiden luettavien kirjojen valintaa. Kirjoja lukiessa kiinnitettiin huomiota erilaisiin tekstilajeihin ja luettujen kirjojen pohjalta saatettiin tehdä, vaikka vertaisvinkkausta oppilaiden kesken. Opettajat kokivat hankkeen hyvänä ja toivoivat yhteistyön jatkuvan tämän jälkeenkin. (Portti 2021, 54–59.)

Yksi lukemaan innostamisen keinoista on kirjailijavierailut. Korona-aikana Anders-kirjastot järjestivät hankkeen avulla sekä ala- että yläkouluille virtuaalisia kirjailijavierailuja. Vierailijoina olivat mm. Paula Noronen, Jari Mäkipää, Magdalena Hai ja Jyri Paretskoi. Kirjailijavierailuista annettiin hyvää palautetta, vaikka virtuaaliset vierailut eivät ihan fyysisiä vierailuja korvaakaan. (Pajala & Byskata-Ahlskog 2021, 64.)

Erilaiset haasteet ja kilpailut ovat hyviä lukemaan innostamisen keinoja. Toenperän ja Sulkavan kirjastot järjestivät lukukilpailun Lukuturnausta nimisellä hankkeella. Hankkeen tarkoituksena oli herättää peruskouluikäisten lukuinnostusta ja parantaa heidän lukutaitoaan. Myös tämä hanke startattiin Jyri Paretskoin ja Tuula Kallioniemen kirjailijavierailuilla. Hankkeeseen osallistuvat luokat kilpailivat keskenään ja tavoitteena oli kerätä mahdollisimman paljon luettuja sivuja. Lukea tai kuunnella sai missä vain ja kaikkien lukeminen laskettiin. Perheenjäsenet, sukulaiset, kummit, kaimat ja kaverit haastettiin lukemaan ääneen ja osallistumaan luettujen sivujen kartuttamiseen. Kunnan lukeneimmat luokat palkittiin kilpailun päätteeksi erilaisin työpajoin, elokuvanäytöksin ja kirjpalkinnoin. (Laukkanen 2021, 66–67.)

Sipoon kirjastossa järjestettiin kuudesluokkalaisille fantasia-aiheinen pakohuonepeli. Pakohuone perustui fantasiakirjasarja Newermoorin ensimmäiseen osaan Moriganin koetukset. Kohderyhmäksi oli valikoitunut kuudesluokkalaiset, koska siinä vaiheessa lukuinnostus usein hiipuu. Pelissä aistit olivat vahvasti mukana värein, kuvin, äänin ja tuoksuin. Eteenpäin pelissä päästäkseen, tuli ryhmän tulkita erilaisia tekstejä ja kuvia sekä käyttää tiedonhakutaitoja. Palaute, jota kirjasto oppilailta sai, oli hyvin innostunutta ja oppilaat yllättyivät siitä, että kirjastossa voi olla näin erilaista ohjelmaa tarjolla. Myös fantasiateema innosti oppilaita ja kiinnostus fantasiakirjallisuutta kohtaan kasvoi. (Haarman ym. 2021, 68–69.)

Edellä kuvatut hankkeet on koottu julkaisuun Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Kirjan on kustantanut Seinäjoen Erte eli Seinäjoen kaupunginkirjaston lasten ja nuorten lukemista edistävien kirjastopalvelujen valtakunnallinen erityistehtävä.

2.3 Valtakunnallinen erityistehtävä

Yleisille kirjastoille voidaan antaa erityistehtäviä, joiden katsotaan tarvitsevan erityistä huomiota. Lasten ja nuorten lukemista edistävien kirjastopalvelujen valtakunnallisen erityistehtävä on annettu Seinäjoen kaupunginkirjastolle. (Kirjastot.fi 2024.)

Seinäjoen Erten tehtäviin Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2019 antamalla päätöksellä kuuluu: (SJK Erte 2025.)

1. Lasten ja nuorten lukemista edistävien kirjastopalvelujen kehittämisen valtakunnallinen koordinaatio ja tuki
2. Lasten ja nuorten lukemista edistävän yleisten kirjastojen valtakunnallisen toimijaverkoston luominen ja johtaminen sekä verkoston yhteistoiminnan aktiivinen kehittäminen
3. Kirjastojen ja varhaiskasvatuksen, koulun sekä muiden lukemista edistävien toimijoiden yhteistyörakenteiden ja yhteistyömallien kehittäminen ja juurruttaminen
4. Yleisten kirjastojen yhteistyötahona toimiminen muun muassa opetushallituksen (Lukuliike-koordinaatio), Lukukeskuksen sekä muiden lukemista edistävien kirjastoalan ulkopuolisten toimijoiden kanssa
5. Lasten ja nuorten lukemista edistävien valtakunnallisten kokeilujen ja kehittämishankkeiden suunnittelu, toimeenpano ja seuranta sekä saatujen tulosten levittäminen ja jalkauttaminen
6. Lasten ja nuorten lukemista ja lukutaitoa edistävän osaamisen kehittäminen kirjastoissa

7. Kansallisen ja kansainvälisen tutkimustiedon seuranta ja levittäminen

3 Kirjavinkkaus lukemaan innostamisen keinona

Kirjavinkkaus on yksi yleisimmistä lukemaan innostamisen keinoista yleisissä kirjastoissa ja tässä luvussa tarkastellaan kirjavinkkausta kokonaisuutena ja kartoitetaan myös erilaisia tyylejä toteuttaa sitä. Niissä vain rohkeus ja mielikuvitus onkin rajana.

3.1 Kirjavinkkaus

Kirjavinkkaus on hyvin yleisesti käytetty menetelmä yleisissä kirjastoissa, jolla kirjoja esitellään lukijoille. Sen päätavoitteena on saada kuulija kiinnostumaan kirjallisuudesta ja innostaa lukemaan. Vinkkaaja kertoo teoksen henkilöistä ja tapahtumapaikoista sekä voi esitellä myös itse kirjailijaa ja hänen muutakin tuotantoaan. Usein vinkkaaja lukee houkuttelevan näytteen kirjasta, jonka tarkoituksena on saada lukija innostumaan ja lukemaan kyseisen kirjan. Yleensä vinkkausta tekevät kirjastoissa siihen erikoistuneet kirjastovirkailijat tai kirjastonhoitajat. Eniten kirjastot vinkkaavat lapsille ja nuorille, mutta nykyään myös aikuisille suunnattuja vinkkauksia järjestetään yhä enemmän. (Hakkola & Luolamaa 2013, 11.)

Vinkkausta voi tehdä hyvin monin tavoin ja eri tarkoituksiin. Vinkkauksen tarkoitus ja tavoite ohjaa vinkkaajaa aineiston ja vinkkaustyylin valinnassa. Vinkkaus voi yksinkertaisimmillaan olla vain kirjojen esittelyä eri tarkoituksiin, mutta tavoitteena on kuulijoiden innostaminen esiteltyjen teosten lukemiseen. Vinkkauksen ei aina tarvitse olla tietylle ryhmälle tehty laajempi kokonaisuus. Myös yksittäiselle kirjaston asiakkaalle esimerkiksi lapselle tai nuorelle suositeltu hyvä kirja voidaan tulkita vinkkaukseksi. (Samu 2020, 141–142.)

Toisilta vinkkaus voi sujua kuin luonnostaan ilman jännitystä, kun taas toisille ryhmän eteen meno voi olla todella jännittävää, kuten kaikki esiintymistilanteet. Kokemus tuo varmuutta ja tilannetta voi helpottaa ajattelemalla sitä jonkin tutun ja luontevan tilanteen, kuten tavallisen opetustuokion, kautta. (Samu 2020, 142.)

Vähän lukevan lapsen voi olla haastavaa löytää itselleen sopivaa luettavaa. Tällöin kirjavinkkaus voikin olla hyvä apu lukemisen etsintään. Vinkkaajan kannattaa selvittää vinkkaukseen tulevien lasten lukutaidon taso ja mahdollisia mielenkiinnonkohteita, jotta kuulijoiden kiinnostus vinkattuihin kirjoihin herää. Vinkkaukseen voi mahdollisuuksien mukaan suunnitella myös jotain toiminnallisuutta, jolloin kuulijat jaksavat paremmin keskittyä itse esitykseen. Myös luokkakavereiden tai vaikka kummioppilaiden tekemät kirjasuositukset ovat hyvä tapa lukemisen innostamiseen. (Aerila & Kauppinen 2019, 36–37.)

Samu (2020, 150) on koonnut hyödyllisen muistilistan kirjavinkkareille, josta löytyvät vinkkarin peruseriaatteet tiivistetysti:

1. Ole kiinnostunut kirjallisuudesta ja lukemisesta
2. Lue eri ikäryhmille ja eri aloille kirjoitettua kirjallisuutta
3. Tutustu kohdeyleisöön ja valitse vinkattava aineisto sen mukaisesti
4. Ota huomioon kohdeyleisön lukemisen taso
5. Suunnittele kirjavinkkauksen runko sen mukaan, miten paljon sinulle on varattu aikaa
6. Kerää mukaasi vinkkaustilaisuuteen mahdollisimman paljon kirjoja
7. Laita kirjat esille kannet yleisöön päin ja kerro vinkatessa selkeästi kirjan nimi ja tekijä
8. Varaa kirjavinkkauksen jälkeen aikaa kysymyksille ja keskustelulle
9. Ota mukaan lista vinkatuista kirjoista
10. Innosta lukemaan

3.2 Vinkkausta erilaisin tyylein

Kirjavinkkausta voidaan toteuttaa lukemattomin eri tyylein. Esiteltävät kirjat voivat olla esimerkiksi lukudiplomikirjoja, jotain tiettyä genreä tai aihealuetta tai

vasta ilmestyneitä uutuuskirjoja. Tietty teema voi helpottaa kokonaisuuden luomista. (Samu 2020, 142.)

Marjo Mannila (2024) on koonnut esitykseensä ”Draamavinkkausta ja emoji tikkuja” paljon hyviä oppilaiden osallistamiskeinoja perinteisen kirjavinkkauksen sekaan tai korvaamaan perinteistä kirjojen esittelyä. Ideat olivat Mannilan itsensä kokeilemia sekä muilta vinkkaajilta kerättyjä ja hyväksi koettuja metodeja. Osallistavien tapojen valintaan vaikuttaa vinkkauksen kohderyhmä, koska kaikki alakoululaisille soveltuvat tavat eivät välttämättä innosta yläkoululaisia ja toisin päin. (Mannila 2024.)

Yksi osallistava elementti voi olla erilaiset äänestykset. Mannila käytti esityksessään vinkkaukseen osallistujista sanaa oppilaat, koska suurin osa vinkkausryhmistä on koululuokkia. Tässä yhteydessä puhutaan jatkossa siis oppilaista. Äänestyksissä oppilaat voivat äänestää esimerkiksi vinkkausjärjestystä tai vaikka kahdesta kirjasta kiinnostavampaa, jonka vinkkaaja sitten esittelee. Äänestyksen voi tehdä laitteilla, kuten puhelimilla tai tableteilla, jos sellaiset on helposti käytettävissä tai aikaa säästääkseen ihan perinteisesti viittaamalla. Äänestystä voi tehdä myös pareittain, jolloin pari saisi valita kahdesta tai useammasta kirjasta mieleisimmän vinkattavaksi. (Mannila 2024.)

Oppilaista vapaaehtoisia voi myös ottaa lukemaan kirjoista lukupätkiä. Tämä voi toimia paremmin alakoululaisten kuin yläkoululaisten kanssa. Yksi osallistava menetelmä voi olla kirjojen etsintä vinkkaajan kuvailujen perusteella. Vinkkaaja antaa kirjasta tuntomerkkejä ja oppilaat etsivät vinkattavan kirjan tilasta, jossa vinkkaus tapahtuu. Emoji tikut voi olla yksi keino kerätä oppilailta palautetta vinkkauksen edetessä. Tätä Mannila oli itse tehnyt ja kokenut hyväksi tavaksi saada tietoa eri kirjojen kiinnostavuudesta. Hänellä oli ollut käytössä peukku- ja kakkaemojit. Jos joku kirja sai kaikilta tai suurimmalta osalta vinkkauksen jälkeen kakkaemojin, tiesi Mannila, että sen voisi jättää omasta vinkkausvalikoimasta pois. Peukun saaneet kirjat taas saisivat vielä jatkaa vinkkauspaketissa mukana. (Mannila 2024.)

Mannilan (2024) esitykseen oli koottu myös muita vinkkauksen oheen otettavia elementtejä. Vinkkauksessa voi olla mukana bingoa, tietokilpailua tai osallistavia kysymyksiä aiheeseen liittyen. Vinkkauksen voi tehdä myös levyraatimaiseen tyylin kirjaraatina. Kirjasta luetaan pieni pätkä ja kuulijat saavat sen jälkeen arvostella ja antaa pisteitä. Vinkkauksen voi koota myös erilaisten aistien ympärille ja käyttää esimerkiksi mausteita tai muita tuoksua viemään kuulijoita kirjojen eri maailmoihin. (Mannila 2024.)

Yhdistelemällä erilaisia tyyliä, voidaan saada hyvinkin vaikuttavia kokonaisuuksia aikaan. Teemavinkkausta ripauksella draamaa esimerkiksi rooliasujen muodossa, saa kauhu- tai fantasiakirjat heräämään ihan uuteen eloon. (Heinonen 2009, 138.)

KuMuKi-vinkkaus on myös yksi vinkkauksen muoto, jossa perinteinen vinkkaus on viety visuaalisempaan suuntaan. Siinä esiteltävään kirjaan on yhdistetty kuvaa ja musiikkia, jolloin siitä saadaan houkuttelevampi kokonaisuus. Tällainen vinkkaus vaatii vinkkaajalta vähän enemmän teknistä osaamista ja työtä. Vinkkaus pyritään aloittamaan räväkällä videolla, jolla saadaan kuulijat kiinnostumaan. Kuvat ja musiikki tukevat vinkattavaa kirjaa visuaalisesti ja saavat esityksen etenemään loogisesti. KuMuKi-vinkkaus voi olla useamman vinkkaajan laajempi kokonaisuus, mutta miksei sellaisen voisi toteuttaa yksikin vinkkaaja, vaikka vain jonkin kirjan yhteyteen. Tällainen vähän erilainen vinkkaus voi saada nuorten ajatuksia kirjastosta muuttumaan ja sitä kautta tulemaan kirjastoon ja ehkä myös innostumaan lukemisesta. (Hirvi 2011.)

Kun edellä kerrottuun KuMuKi-vinkkaukseen lisätään teatterin keinoja, saadaan esityksellistä draamavinkkausta. Draamavinkkauksessa käytetään kirjojen hahmoja ja tapahtumia, joita esitetään kuulijoille. Vinkkaus voidaan koota yksittäisistä kohtauksista jonkin teeman ympärille tai kokonaisuus voi olla juonellinen tarina, johon yhdistetään eri kirjoja. Toteutustavasta riippumatta vinkkaus muistuttaa enemmän teatteriesitystä kuin perinteistä vinkkausta. Erityisesti lapset, joilla on haasteita lukemisessa, jotka lukevat vähän tai joilla on vaikeuksia keskittyä perinteiseen vinkkaukseen, voivat hyötyä draamavinkkauksen keinoista. (Rimpilä & Helminen 2019.)

Yksi hieman perinteisestä vinkkauksesta poikkeava tyyli on sarjakuvavinkkaus. Koska sarjakuvissa ei tekstiä ole kovin paljon, on kuvatkin saatava vinkkauksessa jotenkin esiin. Näin ollen ne vaativat vinkkaajalta hieman enemmän ajatusta ja erilaista lukutaitoa. Sarjakuvia voi vinkata ihan kaikille ikäryhmille, koska niitä on hyvin monen tasoisia ja eri aihealueisiin suunnattuja. Erityisesti nuorille sarjakuvat voivat olla helppo tapa käsitellä vaikeitakin asioita. (Hakkola & Luolamaa 2013, 9.)

Nykyään kirjavinkkivideoiden jakaminen on todella helppoa erilaisten sosiaalisen median kanavien kuten Instagramin ja Tiktokin kautta. Esimerkiksi Tiktokissa on niin sanottuja booktokkaajia tai suomeksi kirjatokkaajia, jotka esittelevät ja vinkkaavat lukemiaan kirjoja. Näin nuoret voivat törmätä vinkkivideoihin, innostua lukemisesta ja löytää lukuvinkkejä itselleen. Kirjavinkkejä löytyy alustalta paljon englanniksi ja Booktok-yhteisössä on tuhansia tiktokkaajia, mutta myös suomenkieliset videot lisääntyvät ja kirjatokkaajien määrä kasvaa koko ajan. (Sundqvist 2023.) Myös useat Suomen yleisistä kirjastoista tekevät kirjavinkkivideoita ja jakavat niitä omilla sosiaalisen median tileillään.

4 Kyselyn toteutus

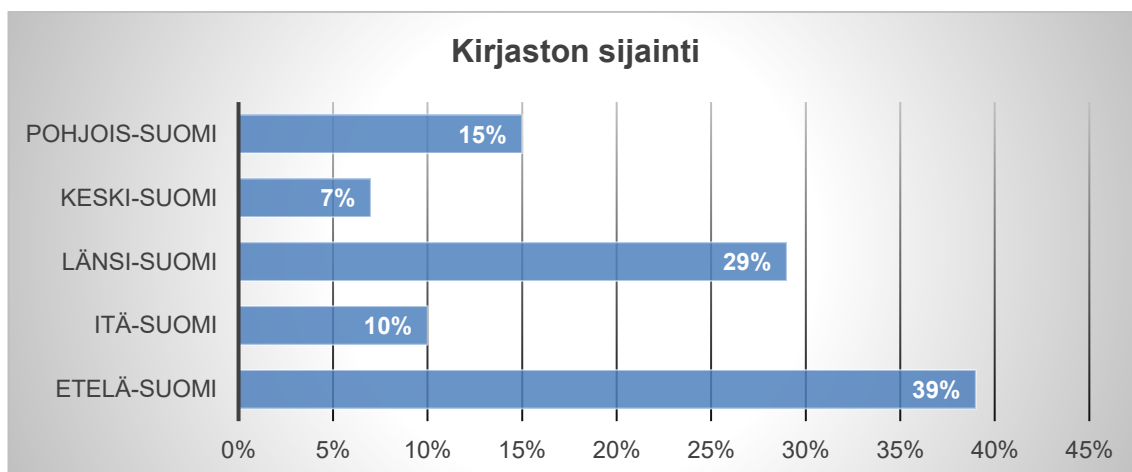
Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kysely, koska sen avulla oli mahdollista kerätä tietoa kattavasti ympäri Suomen.

Hirsjärven ym. (2009, 195) mukaan kyselytutkimuksen etuna on mahdollisuus hyvin laajan tutkimusaineiston keräämiseen. Kyselyä voidaan lähettää suurelle joukolle ihmisiä ja samalla voidaan saada vastauksia moniin eri kysymyksiin. Kysely on aineistonkeruumenetelmänä tehokas ja sillä voidaan säästää sekä tutkijan aikaa että vaivannäköä.

Tässä opinnäytetyössä kysely toteutettiin Webropol-kyselyohjelmalla. Kyselyssä oli 13 kysymystä, joista kolme avoimia kysymyksiä. Neljä ensimmäistä kysymystä oli taustatietoja ja loput liittyivät kirjavinkkaukseen, sen valmisteluun, toteutukseen sekä koulutukseen. Myös ideoita ja kehitysehdotuksia oli mahdollista kertoa viimeisessä kysymyksessä.

Kyselyä jaettiin sähköpostitse lähes kaikkiin Suomen yleisiin kirjastoihin. Jakelun ulkopuolelle jätettiin omatoimikirjastot, pienet vain muutaman tunnin viikossa auki olevat kirjastot sekä Ahvenanmaan kirjastot. Pienten lainausasemien ja kirjastojen henkilökunnan oletettiin työskentelevän myös jossakin isommassa kirjastossa ja kyselyn näin ollen tavoittavan tarvittaessa heidät sitä kautta. Sähköpostit lähetettiin kirjastojen yleisiin sähköpostiosoitteisiin, joista sitä pyydettiin jakamaan lasten ja nuorten kirjavinkkausta tekeville työntekijöille.

Vastausaikaa oli noin kolme viikkoa ja vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 286. Suurin osa vastauksista, noin 40 %, tuli Etelä-Suomesta, mutta myös muualta Suomesta runsaasti. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden kirjastojen sijainnit.

5 Kirjavinkkaus vinkkaajien näkökulmasta

Tässä luvussa tarkastellaan lasten ja nuorten kirjavinkkauksia tekevien kirjastoammattilaisten tapoja valmistautua ja toteuttaa vinkkauksia, heidän ideoidensa lähteitä sekä ajatuksia koulutustarpeista vinkkaustyöhön liittyen. Lisäksi käsitellään kehitysideoita ja parannusehdotuksia, joita vinkkaajat ovat vastauksissaan tuoneet esiin.

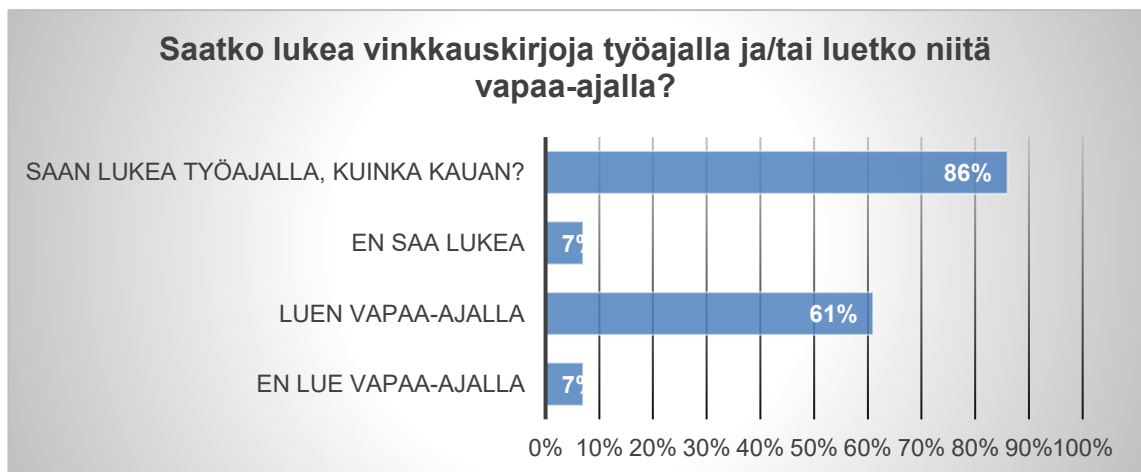
Vinkkausten suunnittelu ja valmistelu jakautuu vastausten perusteella selkeästi kahteen vaiheeseen. Vinkkauksia suunnitellaan pitkällä aikavälillä esimerkiksi valikoimalla vinkattavia kirjoja ja tekemällä muistiinpanoja lukemisen pohjalta. Lisäksi valmistautumista tehdään juuri ennen vinkkausta viimeistelemällä esitykset tai valitsemalla esitettävät kirjat kohderyhmän mukaan.

5.1 Vinkattavan aineiston lukeminen

Lasten ja nuorten aineiston lukeminen nousee vastauksissa selkeästi yhdeksi tärkeimmistä asioista vinkkauksiin valmistautumisessa. Kirjoja luetaan pitkin vuotta ja luettavaa aineistoa löydetään kirjastolle tulevista uutuuksista, niitä tulee vastaan hyllyttäessä tai vinkkejä hyvistä kirjoista saadaan esimerkiksi työkavereilta tai lapsilta ja nuorilta itseltään. Uusia vinkattavia etsitään myös eri kirjastojen lukudiplomilistoilta, blogeista tai muiden tekemistä kirja-arvosteluista esimerkiksi Goodreads -sivustolta. Suurin osa vastaajista kokee, että haluaa vinkata vain niitä kirjoja, jotka on itse lukenut ja joista on itse myös pitänyt. Osa vastaajista on sitä mieltä, että koska kaikkea aineistoa ei millään ehdi lukea, niin he selailevat aineistoa, jotta tietävät pääpiirteissään mitä niissä tapahtuu ja keitä päähenkilöt ovat. Selailu tuli esiin erityisesti nuorten kirjojen kohdalla, koska ne ovat selkeästi lasten kirjoja pidempiä ja niiden lukeminen vaatii enemmän aikaa. Lukemisen yhteydessä vinkkaajat etsivät ja merkitsevät muistiin sopivia vinkkauksessa ääneen luettavia kohtia.

Kirjojen lukeminen ja aineiston tuntemus ovat keskeisiä osia vinkkaukseen valmistautumisessa. Onkin mielenkiintoista tietää, milloin vinkkaajat perehtyvät

vinkattavaan aineistoon – saavatko he lukea kirjoja työajalla ja käyttävätkö he siihen myös vapaa-aikaansa. Vastaajista 86 % ilmoitti saavansa lukea työajalla ja vain 7 % kertoi, ettei työaikaa saa käyttää lukemiseen. Vapaa-ajallaan vinkkauskirjoja lukee 61 % vastaajista, kun taas 7 % vastaajista ei käytä vinkkausaineistoon omaa vapaa-aikaansa. (Kuvio 2.) Osa vastaajista oli vahvasti sitä mieltä, ettei työhön liittyvien kirjojen lukeminen kuulu vapaa-ajalle. Toisille se taas oli itsestään selvää, että niitä luetaan myös kotona.

Kuvio 3. Saako vinkkaajat lukea vinkkauskirjoja työajalla.

Kyselyvastaukset osoittavat, että yleisissä kirjastoissa noudatetaan hyvin erilaisia käytäntöjä vinkkaukseen liittyvän lukemisajan suhteen. Yleisin aika vastausten perusteella oli yksi päivä kuukautta kohti. Tämä mainittiin joitakin kertoja myös lisäyksellä, että kesäkuukausilta näitä lukupäiviä ei saa. Osa vastaajista kertoi, että lukemiseen saa vuodessa käyttää tietyn määrän päiviä. Yleisimmin vuosittainen määrä oli kahdeksan päivää ja pienimmillään päivä vuodessa. Myös yksi päivä vinkkauskertaa tai vinkkauspakettia kohden mainittiin useammassa vastauksessa. Osalla vastaajista ei ollut määriteltynä tiettyä aikamäärää vaan lukemiseen sai käyttää tarvittavan ajan. Suurin osa kertoi myös lukevansa töissä aina kun muilta työtehtäviltään vain ehtii.

5.2 Muistiinpanot ja oheismateriaalit

Lukemisen ohella muistiinpanojen tekeminen nousi vahvasti esiin vastauksista. Kirjoja lukiessaan vinkkaajat merkitsevät ylös kirjan tärkeimpiä asioita, kuten kirjan henkilöiden nimet, alkuasetelman ja juonen tärkeimmät käänteet. Osa kertoi kirjoittavansa muistiin myös kirjan tyylilajin, sopivan kohderyhmän, mahdolliset jatko-osat sekä kiinnostavaa taustatietoa kirjailijasta.

Muistiinpanoja käytetään usein vinkkausteksteinä, jonka vinkkaajat esimerkiksi kiinnittävät kyseisen vinkattavan kirjan takakanteen. Muutama vastaajista kertoi kirjoittavansa ylös koko vinkkauksensa sanasta sanaan ja opettelevansa sen sitten ulkoa. Useimmille muistiinpanot toimivat kuitenkin lähinnä henkisenä tukena ja niihin tarvitsee harvemmin turvautua itse vinkkauksen aikana.

Kokeneet vinkkaajat pystyvät hyödyntämään aikaisempien vinkkauksien muistiinpanoja. Useampi vastaaja mainitsikin, että vinkkausaineisto alkaa olla jo varsin laaja ja vinkkauspaketti on helppo koota jo valmiiksi tehdyistä muistiinpanoista. Mukaan vinkkaukseen valitaan kuitenkin vuosittain muutama uusi kirja, jolloin lukemisen määrä pysyy maltillisena ja aineisto ajankohtaisena.

Osa vinkkaajista käyttää apunaan ja tukenaan vinkkauksissa erilaisia esitystyökaluja kuten PowerPointia, Canvaa tai Preziä. Esitykset tehdään ja niitä muokataan aina kohdeyleisölle sopiviksi. Diaesityksissä voi olla kirjojen kansikuvat ja mahdollisesti esimerkkejä sisäkuvituksesta, linkkejä kirja- tai elokuvatrailereihin sekä muuta aiheeseen sopivaa tietoa ja taustakuvitusta.

Monen vinkkaajan valmisteluihin sisältyy myös erilaisten oheismateriaalien tuottaminen, mikä vaatii aikaa ja suunnittelua. Osallistavat vinkkaustavat edellyttävät usein materiaaleja, kuten bingokaavakkeita, emoji-tikkuja tai muuta vastaavaa aineistoa. Osa näistä materiaaleista on uudelleen käytettävissä, ja uutta tarvitaan lähinnä silloin, kun otetaan käyttöön erilaisia uusia menetelmiä. Lisäksi useat vastaajat mainitsivat rekvisiitan hankinnan valmistautuessaan elävöittämään vinkkauksia. Tämäkin valmistautumisen osa-alue vie aikaa ja vaatii luovuutta sekä resurssien löytymistä työ- tai vapaa-ajalla.

5.3 Kouluysteistyö ja aineiston hankinta

Lasten ja nuorten vinkkaukset ovat suuri osa kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä. Vinkkaajat ovat yhteydessä opettajiin ja useampi vastaaja halusi tietää ennen vinkkausta ryhmän koon, lukutaidon tason ja innostuksen, ryhmän mahdolliset kiinnostuksen kohteet tai opettajan omat toiveet esimerkiksi vinkkauksen teemaksi. Suurin osa vastaajista oli opettajiin yhteydessä suoraan sähköpostitse tai puhelimitse, mutta muutama kertoi käyttävänsä erilaisia kysely- tai ajanvaraustyökaluja vinkkauksien sopimiseen.

Kun vinkkausajankohta on sovittu ryhmän kanssa, vinkkaajan tulee koota tarvittava vinkkauspaketin aineisto valmiiksi tuokiota varten. Vastaajat kertoivat lainaavansa ja varaavansa materiaalia sekä omasta kirjastostaan että oman kirjastokimpan alueelta.

Vastaajien kesken oli vaihtelua sekä kirjojen määrässä että vinkattavan aineiston laajuudessa. Yleisesti vinkkaajilla on mukana useampi kappale samaa kirjaa, jotta niitä riittää lainattavaksi useammalle kiinnostuneelle. Lisäksi osa vinkkaajista kokoaa esille laajemman valikoiman aineistoa kuin mitä varsinaisessa vinkkaustuokiossa ehtivät esitellä.

Vinkkausaineiston valinnassa vastaajat jakautuivat oikeastaan kahteen eri kategoriaan. Toiset vastaajista valikoivat vinkkauspaketin vinkattavan ryhmän ja opettajan toiveiden mukaan, kun taas toisilla on valmiiksi mietityt paketit, joita vinkkaavat kaikille saman ikäluokan ryhmille. Useimmat vinkkaajat tekevät vinkkaamistaan kirjoista kirjalistat opettajille/oppilaille jätettäväksi, jotta heidän on helppo löytää vinkattuja kirjoja myös myöhemmin. Osa toimittaa listat opettajille jo etukäteen, jolloin he voivat halutessaan vielä vaikuttaa tulevan vinkkauksen sisältöön.

5.4 Viime hetken valmistelut

Vielä ennen vinkkaustuokiota vinkkaajat tekevät viime hetken valmisteluja. Useampi vastaaja kertoi käyvänsä vinkkauksen läpi edellisenä iltana, jotta tuokion kulku olisi kirkkaana mielessä. Myös erilaiset äänenavaukset ja viimehetken aineiston selailut kuuluivat usean rutiineihin.

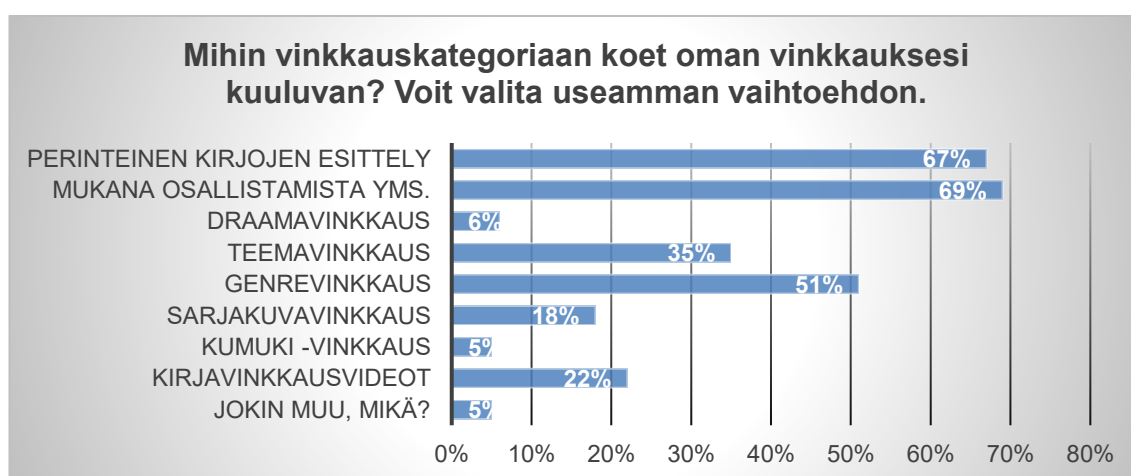
Kirjastoilla vinkkausta pitävät kertoivat tilojen valmisteluista. Joissain tapauksissa vinkkaajan tulee varata kirjastolta sopiva paikka vinkkausta varten ja tämän voi joutua tekemään jo hyvissä ajoin ennen varsinaista esitystä. Ennen vinkkausta tila valmistellaan tuokioon sopivaksi. Sinne järjestellään tarvittaessa tuolit sekä tuodaan muut esityksessä tarvittavat välineet, kuten tietokone ja tykki. Tärkeimpänä tietysti vinkkausta ajatellen on järjestellä kirjat näyttävästi esille ja halutessaan vinkkaajat myös voivat koristella esityspaikkaa esimerkiksi vinkkauksen teemaan sopivaksi. Myös muut oheismateriaalit tulee laittaa valmiiksi ryhmää varten.

Kouluille suuntaavat vinkkaajat kokoavat tarvittavan vinkkausaineiston etukäteen ja ottavat sen mukaansa vinkkauspaikalle. Eri koulujen ja tilojen tekniset valmiudet vaikuttavat siihen, kuinka hyvin esimerkiksi PowerPoint-esityksiä tai muita esitystyökaluja voidaan hyödyntää. Tämän vuoksi tarvittavien laitteiden saatavuus ja toimivuus on hyvä varmistaa etukäteen. Osa kertoi lainaavansa vinkattavat kirjat valmiiksi esimerkiksi opettajan kortille, jolloin ne saavat jäädä vinkkauksen jälkeen luokkaan. Toisilla vastaajista taas on tapana ottaa lainaukseen tarvittavaa välineistöä mukaan, jolloin oppilaat voivat lainata kirjat suoraan omille korteilleen.

5.5 Vinkkauksen toteutus

Kyselystä käy ilmi, että pääsääntöisesti vinkkaajat pitävät hyvin perinteisiä vinkkauksia kirjoja esitellen. Voidaan kuitenkin huomata, että erilaiset osallistavat menetelmät ovat tulleet vinkkauksiin mukaan ja vastaajista 197 kertoikin niitä käyttävänsä. Genrevinkkausta kertoi tehneensä noin puolet

vastaajista, teemavinkkausta 35 % ja sarjakuvavinkkausta 18 %. Vain 17 vastaajaa oli tehnyt draamavinkkausta ja 14 KuMuKi-vinkkausta. (kuvio 4.) Muutama vastaajista kertoikin, että aika ei riitä erikoisempien vinkkausten suunnitteluun ja valmisteluun, vaikka kokeilunhalua olisi, joten täytyy pysytellä perinteisessä vinkkauksessa. Nykyteknologian ja korona-ajan myötä erilaiset kirjavinkkivideot ovat lisääntyneet ja niitä kertoikin tehneensä 22 % kyselyyn vastanneista.

Kuvio 4. Mihin vinkkauskategoriaan vastanneiden vinkkaukset kuuluvat.

Vaikka vinkkaukset pääsääntöisesti ovat perinteistä kirjojen esittelyä, käy vastauksista hyvin esiin, että niiden halutaan kuitenkin olevan rentoja ja vuorovaikutteisia kuulijoiden kanssa. Kirjojen aiheiden pohjalta esitetään kuulijoille herätteleviä kysymyksiä ja heidän kanssaan halutaan saada aikaan keskustelua. Rentous, huumori, rehellisyys ja aitous nousi vastauksista vahvasti esiin. Jokainen vinkkaaja tekee työtään omalla persoonallaan ja tyyli tehdä vinkkausta täytyy tuntua omalta. Toiset haluavat heittäytyä ja eläytyä kirjoihin draaman keinoin, kun taas toiset kokevat sen hyvinkin vieraaksi itselleen. ”Hyvä muistisääntö on, että ei se ole niin vakavaa, kunhan kuulijat löytävät uutta ja mielenkiintoista luettavaa”, totesi eräs vastaajista. ”Kyllä kirjan tarina kantaa, uskalletaan antaa sille tilaa!” sanoi toinen, joka oli kokeillut erilaisia

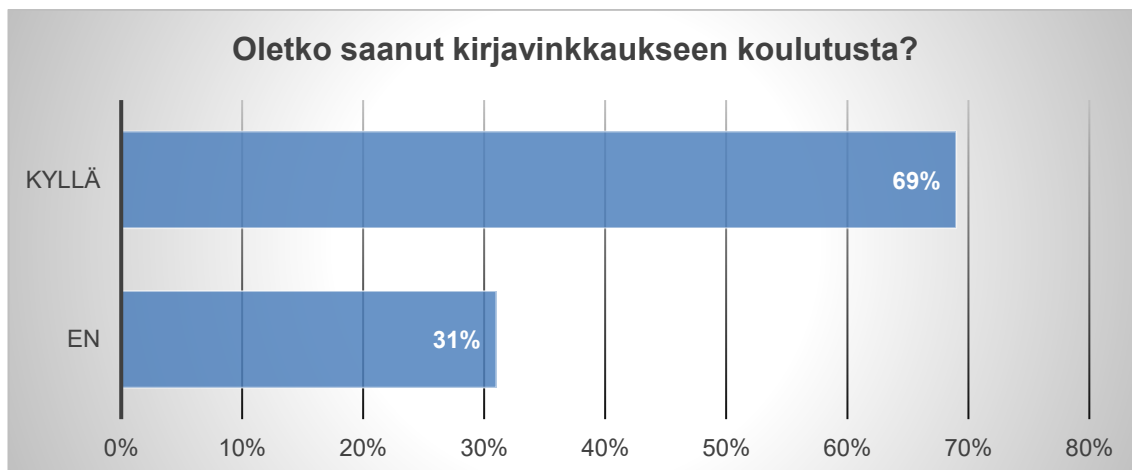
elävöittämiskeinoja, mutta palannut perinteiseen ja koki sen omakseen sekä innostuvansa siitä.

Vinkkaajat käyttävät paljon erilaisia osallistavia menetelmiä. Tämä nousi vahvasti esiin erityisesti pienemmille koululaisille vinkkaavien vastauksista. Pienemmät lapset lähtevät vielä innokkaasti mukaan ja pelkän yksinpuhelun kuuntelu koko tuokion ajan voi heille olla haasteellista. Vinkkaajilla voi olla mukana kirjoihin sopivaa rekvisiittaa ja esineistöä, joiden avulla päästään hyvin sukeltamaan kirjojen aiheisiin. Pienemmille koululaisille myös luetaan vinkattavista teoksista selkeästi enemmän lukupätkiä kuin esimerkiksi yläkoululaisille.

Yläkouluikäisille vinkkaavat kertoivat, että osallistavat menetelmät ei juurikaan toimi enää sen ikäisille. Vinkkauksia elävöittääkseen ja kiinnostusta herättääkseen vinkkaajat käyttävätkin nuorille enemmän kirjatrailereita tai kirjoista tehtyjen elokuvien ja tv-sarjojen trailereita. Myös PowerPointit ja muut esitystyökalut nousivat enemmän esiin nuorten vinkkauksia tekevien vastauksista. Nuoret eivät useinkaan halua vastata muiden nuorten edessä kysymyksiin, joten mielipiteitä ja äänestyksiä tehdään erilaisten anonyymien kyselytyökalujen avulla.

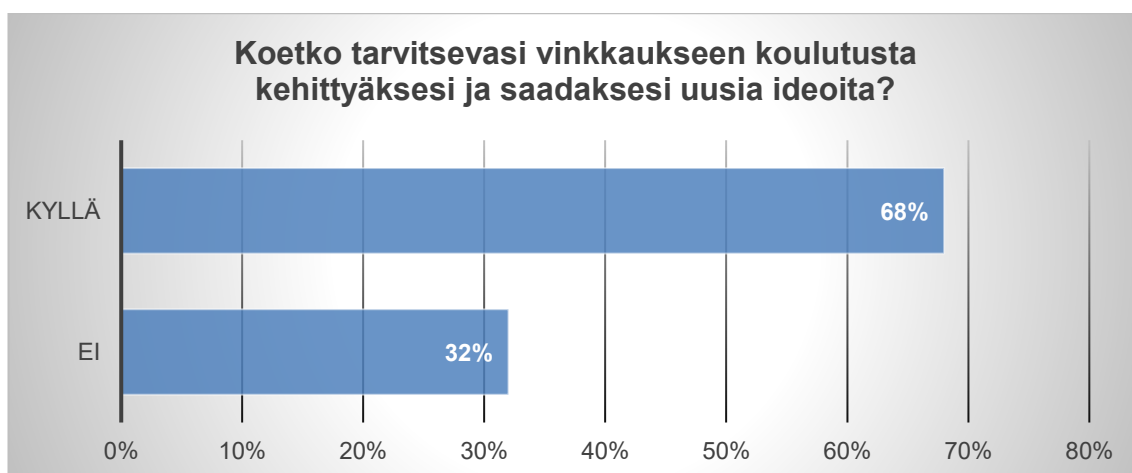
5.6 Koulutus ja uudet ideat

Suurin osa, noin 70 %, kyselyyn vastanneista vinkkaajista kertoi saaneensa koulutusta vinkkaamiseen ja noin 30 % ei ole koulutusta saanut (Kuvio 5). Koulutuksina mainittiin muun muassa erilaiset webinaarit, joista uusia ideoita ja käytänteitä on voinut poimia omaan vinkkaukseen.

Kuvio 5. Ovatko vinkkaajat saaneet koulutusta vinkkaukseen.

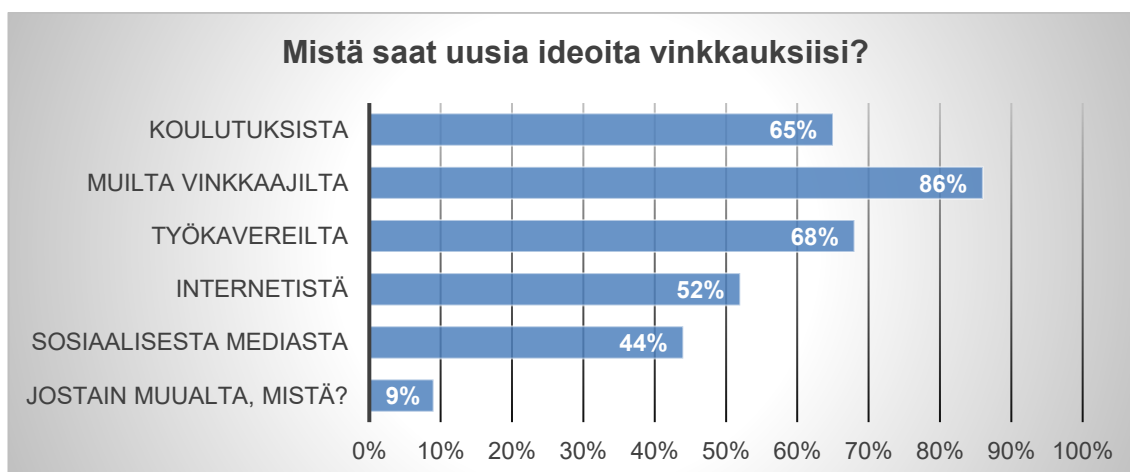
Lähes saman verran, noin 70 %, vastaajista koki, että tarvitsisivat vielä koulutusta vinkkaamiseen, kun taas vastaajista noin 30 % ovat tyytyväisiä tämänhetkiseen osaamiseensa (Kuvio 6). Vastaajat kokivat, että esiintymiskoulutusta olisi hyvä saada ja vertaistapaamiset muiden vinkkaajien kanssa toisi lisää ideoita ja varmuutta omaan vinkkaamiseen. Koulutusta kaivattiin myös uusien laitteiden ja ohjelmistojen käyttöön, jotta niitä voisi hyödyntää vinkkauksissa.

Kuvio 6. Tarvitsevatko vinkkaajat lisää koulutusta.

Lähes 90 % vastaajista koki saavansa uusia ideoita omaan vinkkaukseensa muilta vinkkaajilta. Toisille vinkataan kirjoja esimerkiksi erilaisissa lanu eli lasten

ja nuorten kirjastotyön -ryhmissä, jolloin voi löytää uusia kirjoja omaan vinkkauspakettiin. Näistä tapaamisista joku vastaajista kuitenkin mainitsi, että vinkattavat kirjat ovat jo usein tuttuja, joten itselle uusia kirjoja ei niistä välttämättä löydä. Uusia ideoita vastaajat kertoivat saavansa myös työkavereilta (68 %) ja koulutuksista (65 %). Noin puolet vastaajista kertoi löytävänsä ideoita internetistä ja reilu 40 % sosiaalisesta mediasta. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Mistä vinkkaajat saavat uusia ideoita.

5.7 Ajatuksia vinkkaustyön kehittämisestä

Vastauksista ei noussut juurikaan esiin mitään uusia suuntia, mihin kirjavinkkausta yleisesti tulisi tai voisi kehittää, mutta parannettavaa vastaajien mielestä olisi annetun ajan, arvostuksen ja yhteistyön suhteen.

Yksi suurimmista kehityskohteista vastaajien mukaan on kirjavinkkaukseen annettava aika. Useat kokivat, että nykyinen aikaresurssi on täysin riittämätön, mikä osoittaa, ettei vinkkausta työtehtävänä arvosteta tarpeeksi. Hyvin moni oli sitä mieltä, että aikaa on aivan liian vähän, jotta omaa vinkkaustaan pystyisi halutessaan viemään eteenpäin ja kokeilemaan erilaisia tyylejä ja menetelmiä. Kun aikaa ei ole, vinkkaukset pysyvät vuodesta toiseen samanlaisina, perinteisinä kirjojen esittelyinä. Erityisesti aikaa kirjojen lukemiseen sekä esitysten suunnitteluun ja valmisteluun toivottaisiin huomattavasti enemmän.

Vastauksista ilmenee, että kaikissa kunnissa ei ole edes mahdollista järjestää vinkkausta. Sekä taloudellisten että henkilöressurssien lisääminen auttaisi merkittävästi vastaamaan lasten ja nuorten lukemisen vähenemiseen ja heikentyvään lukutaitoon. Tähän toivottaisiin lisää tukea niin kuntien kuin valtionkin taholta.

Vastauksissa korostui myös yhteistyön merkitys muiden vinkkaajien kanssa. Useat vastaajat toivat esiin, että yhteiset tapaamiset tukisivat ideoiden kehittämistä ja toisivat vinkkaukseen uusia näkökulmia. Yhteistyö helpottaisi myös työtaakkaa, kun jokaisen ei tarvitsisi valmistella kaikkea yksin. Yhteinen harjoittelu ja toisten vinkkaajien vinkkausten seuraaminen nousi hyödyllisenä esiin useamman vastaajan kehitysehdotuksista.

6 Yhteenveto ja pohdinta

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli saada kokonaiskuva kirjavinkkauksesta työtehtävänä ja miten eri tavoin sitä juuri kirjastoammattilaiset toteuttavat. Opinnäytetyössä kartoitettiin myös erilaisia tyylejä tehdä kirjavinkkausta ja perehdyttiin yleisesti käsitteeseen lukemaan innostaminen.

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kysely, koska haluttiin kartoittaa kirjavinkkareiden käytäntöjä mahdollisimman laajasti ympäri Suomen. Kysely oli mahdollista jakaa sähköpostitse Suomen yleisiin kirjastoihin ja se lähetettiin lähes jokaiseen kirjastoon. Vastauksia kyselyyn tuli kaikkiaan 286 ja vastausten suuri määrä yllätti positiivisesti. Vastausten valtava määrä vaikeutti kuitenkin avointen kysymysten vastausten perusteellista analysointia ja kaikkea ei millään pystynyt tämän opinnäytetyön puitteissa avaamaan. Vastaajat nostivat kuitenkin esiin paljon samoja asioita, joten pääpiirteet vinkkaustyöstä oli kohtalaisen helppo nostaa esiin.

Kuinka vinkkausta sitten toteutetaan ja minkälainen se on työtehtävänä? Kyselystä kävin hyvin selväksi, että vinkkausta voi toteuttaa lukemattomin eri tavoin ja jokainen vinkkaaja tekee sitä juuri omalla tyylillään ja persoonallaan. Työtehtävänä vinkkaus on todella laaja ja monipuolinen ja usein vinkkaajat tekevätkin sitä muun työn ohessa lähes läpi vuoden.

Avointen kysymysten vastauksista huokui pääosin innostus kirjavinkkausta kohtaan. Toisaalta turhautuminen työajan vähyyteen hoitaa vinkkauksia sen vaatimalla ja ansaitsemalla panostuksella sekä joissain tapauksissa myös kyllästyminen ja ”pakko” tehtävän hoitamiseen näkyi vastauksista. Pääosin vastaajat tuntuivat kuitenkin pitävän työstään ja nauttivan saadessaan viedä lukuiloa ja intoa lapsille ja nuorille.

Koska lasten ja nuorten lukutaidon heikkenemisestä ja lukemisen vähyydestä ollaan aina vain enemmän huolissaan koko valtakunnan tasolla, tulisi kirjastojen resursseja lisätä kirjavinkkauksen ja muiden lukemaan innostamisen tapojen kohdalla vähentämisen sijaan. Vinkkareiden toiveet lisäkoulutuksesta, työajan

käytöstä vinkkaukseen ja yhteistyömahdollisuuksista muiden vinkkareiden kanssa tulisi ottaa huomioon. Ne nousivat vahvasti esiin tämän opinnäytetyön kyselyn vastauksista.

Alkuperäinen ajatus tähän opinnäytetyöhön oli lähteä kartoittamaan tarkemmin erilaisia tapoja tehdä vinkkausta. Oma hypoteesi kuitenkin siitä, että todennäköisesti vinkkausta tehdään suurimmaksi osaksi perinteisellä tavalla kirjoja esitellen, laajensi kyselyn koskemaan vinkkausta kokonaisvaltaisemmin suunnittelusta toteutukseen. Ennako-oletus pitikin paikkansa ja vain harva vastaajista kertoi käyttävänsä kovin draamallisia keinoja tai elävöittävänsä vinkkausta KuMuKi-vinkkauksen tyyliin. Vinkkaajilla on omissa vinkkauksissaan osia eri tyyleistä sopivissa suhteissa ja jokainen kasaa esityksistään juuri itselleen sopivia kokonaisuuksia. Joku vinkkaa salapoliisin hahmossa, toinen säveltäen vinkkaukseen sopivat taustamusiikit, kolmas vinkaten kasapäin kirjoja ja joku taas jutustellen oppilaiden kanssa rennosti kirjoista ja vähän kaikesta muustakin. Kaikki saavat varmasti innostettua lapsia lukemaan omalla tyylillään ja se on kaikkein tärkeintä.

Opinnäytetyön tekeminen lisäsi omaa kiinnostusta vinkkausta kohtaan ja avasi silmiä sen moninaisuudelle. Olisi mukava päästä kokeilemaan erilaisia osallistavia keinoja ja löytää se itselle toimivin vinkkaustyyli.

Lähteet

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Haarman, F.; Rönkä, T. & Åkerlund, L. 2021. Lukemisen edistämishanke nuorille Sipoossa. Teoksessa Ketonen, A. (toim.) Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Seinäjoki: SJK Erte, 68–71.

Hakkola, K. & Luolamaa, M. 2013. Sarjakuvavinkkaaajan opas. Helsinki: Avain.

Heinonen, A. 2009. Kirjaston välineet tarjota mediakasvatusta kouluille: Vinkkaus ja tiedonhaku. Teoksessa Verho, S. (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus ja Suomen kirjastoseura, 137–151.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirvi, S. 2011. KuMuKi-vinkkaus pähkinänkuoressa. Kirjastokaista. Viitattu 2.3.2025. <https://www.kirjastokaista.fi/kumuki-vinkkaus-pahkinankuoressa/>.

Ketonen, A. & Heikkilä, M. 2021. Lupa innostua! Teoksessa Ketonen, A. (toim.) Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Seinäjoki: SJK Erte, 3.

Kirjastot.fi. 2024. Kirjastoala ja kehittäminen. Viitattu 4.3.2025. https://www.kirjastot.fi/kirjastot-ja-kehittaminen?language_content_entity=fi.

Kontiainen, K. & Ahlroth, S. 2021. Avit avittavat. Teoksessa Ketonen, A. (toim.) Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Seinäjoki: SJK Erte, 4.

Laaksonen, K. 2020. Lukuinnon avaimet löytyvät kotoa. Teoksessa Laaksonen, K. & Luukila, L. (toim.) Lukijan luo. Lisää näkyvyyttä lasten- ja nuortenkirjoille. Tampere: Lastenkirjainstituutti, 108–118.

Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492.

Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Seinäjoki: SJK Erte.

Laukkanen, A. 2021. Lukuturnauksessa luokat ottelivat toisiaan vastaan. Teoksessa Ketonen, A. (toim.) Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Seinäjoki: SJK Erte, 66–67.

Lukukeskus 2024. 10 faktaa lukemisesta 2024. Viitattu 2.3.2025. <https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2024/#fakta-1>.

Mannila, M. 2024. Draamavinkkausta ja emoji tikkuja – Pirkanmaan ja Keski-Suomen esimerkkejä osallistavasta vinkkauksesta. Kirjastokaista. Viitattu 1.3.2025. <https://www.kirjastokaista.fi/marjo-mannila-draamavinkkausta-ja-emoji-tikkuja-pirkanmaan-ja-keski-suomen-esimerkkeja-osallistavasta-vinkkauksesta/>.

Pajala, P. & Byskata-Ahlskog, M. 2021. Lukutaidon tukeminen Anderskirjastoissa. Teoksessa Ketonen, A. (toim.) Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Seinäjoki: SJK Erte, 64–65.

Portti, R. 2021. Kirjaston ja koulun lukutaitoyhteistyötä Inarissa. Teoksessa Ketonen, A. (toim.) Lasten- ja nuortenkirjastotyön ideakirja 2021. Seinäjoki: SJK Erte, 54–63.

Rimpilä, M. & Helminen, S. 2019. Draamavinkkaus. Kirjastokaista. Viitattu 3.3.2025. <https://www.kirjastokaista.fi/draamavinkkaus/>.

Samu, S-M. 2020. Kirjavinkkarin tukipuut. Teoksessa Laaksonen, K. & Luukila, L. (toim.) Lukijan luo. Lisää näkyvyyttä lasten- ja nuortenkirjoille. Tampere: Lastenkirjainstituutti, 141–150.

SJK Erte 2025. Tehtävät. Viitattu 4.3.2025. <https://www.sjkerte.fi/tehtavat>.

Sundqvist, J. 2023. Tiktok nostaa kirjojen myyntiä ja tekee kirjailijoista tähtiä – ”Sellainenkin, joka ei ole vielä lukija voi innostua kirjoista”. Viitattu 27.2.2025. <https://yle.fi/a/74-2004>.